ספרי מוסר · ראשונים

שקל הקדש

רבנו יוסף קמחי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שקל הקדש

רבנו יוסף קמחי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שקל-הקדש/

הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פתיחה 4
שער החכמה 4
שער הענוה 9
שער הפרישות 11
שער הצניעות והבשת 14
שער הרחקת התאווה 15
שער הביטחון וייאוש התקווה באדם 16
שער המתון והסבל 17
שער הספוק 19
שער החסד והצדק 20
שער הרש והשאלה 22
שער השתיקה ועת דבר נכוחה 23
שער האמת 26
שער החברים והחברה 26
שער בחינת האוהבים והתנצלותם ומחילתם 31
שער ההכרה וההנהגה 33
שער בהסתר הסוד 33
שער המלך 34
שער הכסילות והגאווה והאיוולת 36
שער הקנאה 37
שער החנף ולשון הרע ושכן רע 38
שער בקור האוהבים והחולים והכבדים בביקור 39
שער אחרון מהספר והוא חבור המוסרים 40

פתיחה

תנה אל לב משכיל / בכל עת ובכל יום,
ובחול המועד / ושבת וחדש,
וכל מדות טובות / חמודות מזהב
ומפז תמצאם / בשקל הקדש.
זה ספר להבין משל ומליצה, דעת ומועצה, דברי חכמים וחידותם, מוסרי חכמים נבונים וסודותם,
אני יוסף ברי יצחק המכונה קמחי שקלתיהו בשקל לשון הקדש בחרוזים, מצאתים בתחלה מפורדים, מהם בלשון ערבי ומהם בעברי, ושקלתים כדי שיהא נקל בהבנתו ובגרסתו,
על כן קראתי אותו **שקל הקדש**, וחברתי המשלים והמוסרים הדומים זה לזה בשער הראוי להם, והם שנים ועשרים שערים כחשבון האותיות של התורה, ומניתי חרוזי כל שער ושער באחרית בשני חרוזים במלים דומים, אחד תופש עניין ורעו חשבון, להודיע לכל חכם ונבון,
ישמע חכם ויוסיף לקח ומענה, ונבון תחבולות יקנה.
ואומר נפש חיותה עד בלי שמים, מהררי שכל קחי רחיים.
בם (א)טחני קמח מזימה ועשי עוגות והכין בעדי כירים,
טבחי טבחייך, ויניך תמסכי, זכרו כמור ישא לכל אפיים
י שירים ראו לא יערוך אותם חלי (ו)כתם יקרים מזהב פרוים,
(ו)טורים משובצים בשש בינה ובוץ (ו)הם תאוה ללב ולעינים,
(ו)לבת בנו קמחי שקלתים בשקל (ו)מחשב כי לא בכף מאזנים,
ורשפי יקוד מוסר כלפיד יבערו, ובלב לקחם לא במלקחים,
אם נכתבו שירים על לוח לב אנוש, (ו)אלה תנו אותם בלוחותים.

שער החכמה

חכמה תחיה את בעליה / לשלם גמול אל ועבודתו,
בה יהיה קונה ימי חייו / שם טוב וכבוד אחרי מותו.
מטר שחק יחיה הזרעים / בעת ירד ואם ירבה ימיתם,
והחכמה תחיה לב חכמים, / ואם תרבה לחיי עד תשיתם.

אל תדאגה אם עשרך אבד, אם שכלך נשאר והודך,
כי איך תהי דואג עלי תער חרב והחרב בידך.
מי הוא אשר נאה / למלוך עלי תבל,
או על אוני שיט / מלח ורב חובל,
חכם בכל עניין / מבין בכל פשר,
אם לא אנוש ידרוש / חכמה מאד סובל.
למה יהי ירא אשר אוסף חכמה, וידו באמת מחזיק,
מדוב ומאריה ומשחל או מחמת תנין וכל מזיק.
התיאשה אם שכלך אבד כי זאת אבדה לא תהי מוצא,
על כן שמור את שכלך לעד, כי לא יהי שב אם יהי יוצא.
כל איש חננו אל מאד דיעה, אל ידאגה על הון ועל קניין
הן אחרית חכמה לאיש שלום, גם אחרית הון מר ורע עניין.
הקור בינה דרוש חכמה, והתייאש בתכליתה, וחפש את צפוניה וגנזכה ומשכיתה.
אמת, יראה בלא חכמה / כמו בעל בלא אשה,
עם חכמה בלי יראה / כאשה מבלי בעל.
ושכל מבלי חכמה / כקשת מבלי יתר,
וכל אדם שניהם בו / בכל עת מעלה יעל.
אין איש לגודל גוף ידובר, כי להוד חכמה והשכל והתושיה,
ואינו חסר לחם מחוסר, כי חסר חכמה מאד חסר ואין לו מחיה.
ראה חכמה ברוב עוני ודלות, וחכם יש ברוב עושר וכח,
כשדה יעשה חטה, ושדה בצדו יעשה קמוש וחוח.
אם תאהב חכמה בחר יושר המעשה ושנא מרי,
התבוננה כי נמשלה חכמה אילן והמעשה פרי.
חכמת אדם עם המעשה יום המות יוליכנה,
אכן חכמה מאין מעשה לבני עולם יניחנה.
בחר מושב חכמים כי לשכלך יהודוך וירבו בך שבחות
וירוך בעת תסכל, ובכל עת תהי שוגה יבינוך נכוחות.
תאומים נולדו חכמה ומעשה, וכל אחד יהי הודו חבירו,
ומעשה מבלי בין איך יהי זך, ומאין מעשה בין מה שכרו.

טוב לי לעזוב חכמה בעבור סכלות כי לא אדענה,
משאניחנה ואני חכם בעבור אמאסנה.
אמרו לחכם מבני דורו, / מה זה אשר חכמתך על כל,
ענם בהוציאי בשמן נר, / שלא להוציא ביין אשכל.
אמת גוף בלא חכמה / כמאין יסוד בית,
בשדה אשר יצמח / מקום מענית שית.
התמצא מעלת רמה כמעלת אנוש מכיר במדת מעלתו,
מפיהו ידבר רק בפיהו לכל אדם כמשפטו ודתו.
אנוש חכם בעוד חכמה יבקש, ושואל בין בכל מושב ומשמר,
ואין בער כמותו כאשר הוא מחשב כי כבר השלים וגמר.
קנה חכמה ואל תאמר אשר די לך אם מעלתך בה מכלכל
ודע כי הון בלי חכמה יבלע עדי תמו ומשאר חסר כל.
אשר ייגע דרוש חכמה ונכנע לבקש פני מבין וידרוש,
לרגלה יעלה מעלה למחר, ואם היה לזנב יהיה ראש.
אם המלכים שופטי ארץ, הן החכמים ישפטו אותם,
ורצון מביני עם בבינתם, ורצון כסילי עם בסכלותם.
עורון לבב הוא עורון, על כן להקשיב הט אזנים,
כי איש לבו [יהי] סתום, לא יועיל פקוח העינים.
וכמה מבני אדם יבהלך במראיתו,
ואמנם כאשר דבר לאלם תחשב אותו.
אנוש קומה מאד ארוך ובעל זרוע וחנית וסגור וירק,
היש מועיל ודעת אין בקרבו ומשכל ומחכמה מאד ריק.
דבר וטובו לעין, חכם אנוש ידבקה בו.
דבר ונזקו לעין, יתרחקה מסביבו.
דבר וטובו מסופק, ישלך עלי אל יהבו.
אנוש חבר לחכמתו [ענוה], בכל המעלות רק היא גדולה,
וכן יקר ונכבד המחבר בכל עת ליכולת המחילה.
איש יעסוק תמיד ויתאמץ ללמוד נתיב חכמה ויאמן,
לא נתכנו להיות שני לו, תואר מאד עבה וגוף שמן.

בחר בארבעה, בחר לך בן משכיל, ומדבר אחד חמשי השמר,
היה חכם, אם לא היה לומד או מאזין או אוהב דת ואל תרבה ממר.
אל תהי בישן, דרוש חכמה אם תדרשה מפי חכמיה,
בוש אל תהי לא אדעה לאמר אם לא תהי מבין סתומיה.
אם לא תהי בוש תהיה מחר נחשב ונכבד בין יקומיה.
אל תעלוז אם כבדוך עם על הון וממשלה בידך,
כי כל כבודם יהפוך עורף עת יהפוך עורף כבודך.
אך יערב לך אם תהי נכבד על הוד אשר ינוד בנודיך.
לשואל מי גדולי עם בתבל, חכמים או עשירים, תענהו
אשר הוליך בידו כל יקרו, ודרך ים ומדבר יסעדהו.
ואומר לך נוני עם בפתחי עשירי עם מצאתימו קרא לו,
לסכלות העשירים החכם לב, וחוסר מעלת דעתם לשכלו.
חדש מדבר שוא ושפתי חלקות, ואל תתחרה עם פתלתול ועקש,
ומה טוב באנוש יחליק את לשונו, בבואו תבונה וחכמה לבקש.
חמשה ספרום מתי בין ודעת, אשר הם תחלת תבונה וחכמה,
שתיקה ושמע וזכרון ומעשה ולמוד הכי הם כמגדל וחומה.
שלשה נפלאו, אין איש מקורא חכם לב עד ישתלמו בו,
בלי לבזות אנוש תחתיו בחכמה בעודו ידרשה עם טוב לבבו,
ולא יהיה מקנה לאשר רב יקר ביתו ורוב אוצר זהבו,
ולא ישאל מחיר חכמה ודיעה לכל דורש אשר לבו נדבו.
שאלת השוטים שאל על החכמה,
ושמרה כשמיר שבו וגם אחלמה.
עוטה כסות בשת בעת חכמה יבקש יעטה מחר מעיל אולת,
לכן קרע אותו ועמדה על מקום פתחי נבוני עם כדל על דלת.
אבדת מאמין חכמה ביד כל איש יבקשנה,
ואפלו ביד כופרים אבידתו ישיבנה.
לדרוש תבונה ותפוש חכמה, כל עיר וכל מקום היה סוחר,
כי אם תהי קטן בעם אחד תהיה מאד יקר בעם אחר.
למד תבונתך ללא ידע, ולמד אשר תסכל ולא תדע,
אם תעשה זאת תהיה זוכר דעתך ותוסיף בין וכל מדע.

חכמה כפתוח עלי אבן על לב נערים דורשי בינה,
אך היא כפתוח עלי החול אם ילמדו אותה בעת זקנה.
אל תחמסו חכמה בתת אותה ביד אישים אוילי עם לבל תחטאו,
אכן תנו אותה ביד האוהבים דרכה ואז חיים וחן תמצאו.
רש לא יגנה איש חכם לב, גם תאוה לא תעבירהו,
שכלו כמו כתר על ראשו, והוא על נתיב יושר יניחהו,
הזהרה לשמור אשר צויתה בו וייגע את בשרך,
וכפעלו אל תגמלה רשע פן יאבדה מאל שכרך.
השמרה אל תאשים בער השיב על דברתך,
כי תדע סכלו ואולתו, לבין צפון חכמתך,
לו יהיה משכיל ומתבונן, אז יחשק אמרתך.
אמת חכמה אשר בה לא ידובר
כמטמון בעפר ארץ יקובר.
חכמה בלי מעשה בפה ישיבתה,
אכן במעשה היא בלב מכונתה.
אנוש עובר עלי מצות וחקים והוא חכם ורזים לו גלויים,
כמו רופא אשר נפל למשכב ואוכל מאכלים לא ראויים.
אנוש חכם אשר יועיל אחרים בחכמתו ולא יועיל לנפשו,
כמו מעיין מרוה הצמאים והוא יחמור בטיט יון ורפשו.
כל איש בארבעה חלקים נמצאו, תן לבך בהם ותשכילנו,
ידע וידע כי ידעו באמת, זהו חכם לבב למוד ממנו,
ידע והוא לא ידעה אם ידעה, דבר על לבו והזכירנו,
לא ידעה וירא אשר לא ידעה, חוס וחמול עליו והודיענו,
לא ידעה ויחשוב כי ידעה פתי, שנא אותו והרחיקנו.
אל תענה אדע ואתבונן בבין אשר אין בו לך מדע,
השמרה מפח ומרשת, פן יחשדוך באשר תדע.
עת יחטא איש כסיל את חטאו ישא על מבישו,
אכן אנוש בין ודיעה ישיב אשמו בראשו.
עונה ומתחכם באין חכמה ובין דומה באיולתו חמור ריחים,
כל יום ויום סובב ולא זז מסבי[ב]תיו כאילו הוא נכה רגלים.

הלא ירך לבבכם על מתי בין אשר נפלו ברשת הפתאים,
ועל נכבד אשר נקלה, ועשיר אשר נורש וגם ירד פלאים.
אנוש חכם אשר יוכח בני איש ואינם מעשי ידיו נכונים,
הלא כל תוכחותיו על לבבות כמו גשם ברדתו על אבנים.
שמור ארבע ואל תתכבד בם ולו היו לך מאה עבדים,
כבוד האורחים וכבוד חכמים וכבוד יולדיך החמודים,
ועיין ענייני מרכבתך את ולו היו לך רוכבים צמדים.
הלך בחברת החכמי' יהיה נכבד ויקרא גבור ישוע,
כן יהיה נבזה בהתחבר אלי פתי ורועה הכסיל ירוע,
ראה שכל כמו מלך בכסאו והיופי מקורא שר צבאו,
יפי יוסף בתוך מאסר כלאו, ושכלו את פני מלך הביאו.
השמר מפתי ירא שדי, וכסיל האל עובד,
גם מחכם לא ירא חטא, כי תקותם נצח תאבד.
אמרו לחכם מבני דורו, מי הוא אדון עולם בראנו,
ענם, וחלילה חקור אותו, כי נחלש גם חטא מצאנו.
באילנא מדע ועובד / טב אינביה,
דדין ביה כולא ביה / דלא דין ביה מה ביה.
שפר נכסי מדע זבן לך לזביני,
דקניא מה חסר, דחסר מה קני.
פרקך עלי לבך תחקנו, ושנה ושלש עד תביננו,
להג מאד הרבה יהי מרחיק בינות, והשכל יכסנו,
הנר כתיקונו יהי דולק, אכן ברוב שמן תכבינו.
חכמה לחלק לך בחר להיות עלי ראשך לנס,
מספר חרוזיה מנה, יעלו לך במספר ל נ ס.

שער הענוה

קרן למשכיל ענות רוחו, / אכן לכסיל עזות מצחו.
אם תשמעה דובר חרפות בך אל תתנה לו לב ואל תבט,
פן תשמעה חירוף מאד קשה מהם ותכשל ותלבט.
אל תשב על חרוף נבל, כי כל חרוף טוב ממנו,
ושתיקה ממנו מענה, כי בשתיקה תשכחנו.

שלשה תהיה בוחר לנפשך, ובם תמצא רצון יוצר יצורות,
ענוה להכוף בה כל כסילות, וגם יראה למעט העברות,
וגם דעת מאד כח לפייס בני אדם במיטב מאמרות.
היה אלם מדבר בין אנשים וחרש מאזין את מדבריהם,
ועור יש לך רואות, ותהיה מאד יקר ושר מושל עליהם.
אינו בעל מדה טובה / נמנע מהזיק לשכניו,
אך הסובל את נזקיהם / ובכל עניין מסביר פניו.
גדף אנוש סכל לאיש חכם, / ויחרה מאד לתלמידו,
וישאלה עת החרה אפו / ברשות להרע לו להאבידו,
ויענהו, אין אנוש חכם / מרשה לרעת איש והפסדו.
איש רב שכלו עם ענותו אז כל רואיו יאמרו אשריו
כי בשתיהן ימעט חומסיו גם כן ירבה מקהל עוזריו.
ואמר החכם אנשא נשמתי, אשר אין שום עון בשקל ענותי.
חרטה אחרית כל ריב ומדון, ואחרית כל ענוה עוז וקניין.
מי לא יהי מושל בנשמתו, איכה יהיה מושל בזולתו.
אויב בחרף מדברי שבח, לאהבה הנח ליום מחר,
ודבר חרפות כן ליום שכח, אוהב ביום איבה לך תסחר.
הכן שפל ברך כפוף קומה השמרה אל תהי עצל,
הכף לאבן יזרקו מיד, אז תחטיאנה ותנצל.
סובל צער יצערנו, דוחה צער רב ממנו.
כנמר חרופין אל תקום, הניח לשלום מקום.
שררה אל תהי שואל בעירך, ואל תבזה לעלמים צעירך.
אנוש אם יהודך בדברי שקרים, טרח עד היות כל דבריו ישרים.
אל תבטחה אל איש ידבר בך טובות אשר לא תעשה אותם.
אז אם יהודך בני אדם הוד אין בך, סור מישיבתם.
היה דכא שפל רוח ואם גדל כבודיך,
ואל תדאג עלי ממון אשר לא בא בידך.
אנוש עינו רואה לכל אדם יתרון עלי נפשו על כן יתכן עותו.
בעת יראה עשיר בממון ממנה, יחשב כי הוא רב ורבה צדקתו,
ואם יראה עני, יחשב כי הוא דך ושפל, ולעוניו ימעט עוותו,
ואם יראה זקן שבע ימים, יאמר באמנם עבד אל באורך חיותו,

ואם יראה צעיר לימים, יחשב כי פשעיו הם קלים וקלה אשמתו,
ואם יראה מוסיף בחכמתו, עליו יחשב כי הוא זך וחף לתבונתו,
ואם יראה פתי, יחשב כי נדון יהי על חטאתו בשקל שגגתו.
לדרך הענוה אטה / ובה יתבוננה לבי,
בשער זה חרוזיה / ומספרם ספר ל ב י.

שער הפרישות

אמר אין האנוש מכעיס אלהיו כי אם בחשק עולם ומה שבו,
אם תזבחה אותו תהי קרב לכבוד אלהיך ואל טובו.
מה הוא אשר אדם דורש בעולמו כי אם כבוד עושר ומנוחה.
כי כל מאהב עולמו מאד נפרד מהם וידבק אל יגון ואנחה.
לא יפחד אדם עלי עושר הלך לפניו וצידתו,
שיגזלו אותו בני אדם אם יגזל עושרו והון ביתו,
עזוב מה אינך צריך / והצורך קחה בלבד,
יאספך כבוד האל / וזבד טוב לך יזבד.
ביום טובה ראה רעה / ויום רעה לאל קוה,
ויציל אותך מצוק / וממכאוב וממדוה.
הבט ביתרון רש עלי עושר, השכיל והכלם והתבושש,
כי אין אנוש ממרה דבר האל כי אם להעשיר ולא להתרושש.
אמור אל איש הרבה מזוניו, היש לו די להוציאו לשניו.
אל כל אדם קנה הונים, אמר(ו) לו אם קנה שנים.
בארבעה יגונות / ידבק אדם בעולמו,
בריש אין בו להעשיר / און ולא כחל הצמיתו,
וטרדה אין פנאי עמה / והטרדה תהי עמו,
וחמודו לאין תכלית / ואין יוכל להשלימו,
ובדאגה ואין סוף לה / בתכליתו עד תומו.
אנוש בין יקרה נפשו בעיניו, מאד יקטן יקר עולם בפניו.
פרי אילן אנוש דומה בעולם, באבו הוא ומוצאיו ילקטוהו,
והנה כאשר יהיה מבושל, לתאוה הוא ורואיו יאכלהו,
ואם לא ילקטו אותו בני איש, יהי נופל וחיות ירמסוהו.

בימי נעורים ירא יום מיתה וסור מחטאים,
כי על גמלים זקנים עורות ככרים נשואים,
ברעות כבשים ואלים הרבה ימותון טלאים,
תיבות נערים לקבר שבים מביאים ונושאים.
בני אלים יבקשו יום תמותת בני אדם ומה הוליד לפניו,
ויושבי האדמה ישאלו איש לרעהו ומה הנחיל לבניו.
הלא אדם בעולמו / במקרהו ומולדתיו,
כמו אדם סבבוהו / נחשים כל סביבותיו,
במוצאיו ומובאיו / משנאים כל נתיבותיו,
ופחדתו מאד מאל / ומאלה מגורותיו.
מי שימותת את / נפשו והוא חפצו
תמיד באחריתו / לעד יחיינה
אך אם יחיינה / על תאות עולם
ידע ויתבונן / כי אז ימיתנה.
בכה ודאג / לאנשי התמותות
ואל תשמח / לאנשי הנעימות.
תקרא ליום ויום לעם יושב משתק ואין עונה ואין קשב,
ויעננו קול לרמותם מאכל ..... יוכלו השב,
ולמעמד הדין יקומון עוד לעמוד פני יוצרם להתחשב.
אדם באהבת עולם רצונו, / דומה לכלב מוצץ גרמות,
דם משפתיו מוצץ ודומה / כי הוא מוצץ דם העצמות.
אנוש יחשק עולם / ולא יעבוד האל,
בכל עת יהי מפסיד / ויחשוב אשר יקנה,
הכי עוד יהי נקבע / עלי כל אשר פעל,
ביום יחליף סותו / ויום כל לבוש ישנה.
בעת תחשוב לעולמך, / חשוב כי תחיה לעד,
ועת תחשוב לאחריתו, / חשוב כי מחר תתמעד.
רפאות נשמות אמת הצדקות,
ומות הנפשות הכי מעשקות.
כל מתאבל על עולמו, קוצף על צור רואה גלמו.

אנוש ישיש באחת דאגתו, כבר השלים אלהיו תאותו.
אנוש בפני בני אדם יקר הודו מאד יקטן,
יהי נצול ונמלט מאנוש מזיק ומשטן.
התעלסה על הון אשר התקדמת,
תתחרטה על כל אשר הנחת.
עזוב כל הון אשר חסר וחדל,
וקח ממון אשר הולך וגדל,
אדם בעוד חי בריא בשלותו,
יכיר וידע כי גדול כים שברו,
כי איך יהי שלם או איך יהי בריא,
אדם, והמות תלוי בצואריו.
חכם אר ראה אנוש דואג, שאל אמור מה מחשבותיך,
אם הם לעולמך מעט תוחיל, תפרדה מהם במותך,
אם דאגתך באחריתך, האל ירבה דאגתיך.
אם תבחנה עולמך משכיל, ותתחשב חוקרו וגם דורשו,
אז תמצאה אותו כמו אויב, עוטה מעיל אוהב ומלבושו.
הלא תירא אנוש מועד להלך בלא צידה אלי ארץ רחוקה,
ומאין כל יהי יורד לתוך בור ובית שחת מקום צרה וצוקה,
ויעמוד אל פני בוראו ביום דין, לעוברו על דבר מצוה וחוקה.
אל תחמוד עושר אישים וקנינים, מתוך ומחמם שמו בכליהם,
כמה בני אדם שאספו עושר אל אויביהם ולבעלי נשותיהם.
מחסר נדבותיו וממעיט צדקתו,
מאסף ומקבץ לאוצר זולתו.
ירא פן תאסוף לך העונות,
ותנחיל יורשיך הממונות.
מצוקות תולדות ימים ואידם ומקריהם חשוב אותם חלומות,
ושים אותם כלא היו והכן מזון נפש וצידת הנשמות.
אנוש אינו בבטחה על מזונו, לעולמים יהי ארוך יגונו.
מרדף אחר הבלי ימותיו, ולא השיג רצונו בו וחפצו,
רצונו איך משיג בעולם אשר אין אחריו חושו ורוצו.

אשר מומו יגל לכל, כבוד נפשו ישכח,
וסר מאהבת עולם אמת רוחו ישבח.
אדם מתקן סתריו / בוראו יתקן גלוייו,
אם אחריתו מתוקן / יאריך שנותיו וחייו.
שומר נפשו יזכור מותו, / ובעוד יומו יפחד לילו,
זה השער ליי' / מספר בתיו כספר ל י ל ו.

שער הצניעות והבשת

תמים ובוש פנים / נודע בטוב טעמו,
זהו אשר יבוש / בינו לבין עצמו.
חוס עלי יקר שכלך ותורתך, פן יעלה יצרך ויעציבך,
תקן אסמיך והון אוצרך / נדבתך לתת וחיובך.
צניעות האנוש זהו / בענותו וח(ו)כמתו,
ולשמור דת וחק מוסר / והסדר במחייתו,
וכל פגע וכל מקרה / בעת בואו סבול אותו.
צניעות איש ומיטב מפעלותיו, להתנהג ימי חייו כראוי,
ושלא יעשה דבר בסתר, אשר יבוש עשות אותו בגלוי.
צניעות איש בהרחק העבירות בכל עת יהיו מדיו לבנים,
ויטרח לאשר יוליך בידו לצידה ואשר ינחיל לבנים.
צניעות בארבעה חלקים, להקביל את פני אוהב ולדבקה באהבתו,
והשלים חפציו כל זמנים כפי כוחך והשתעשע תמיד בכל עת בצדקתו.
הבושת מאד מדה חמודה היא, נראית כל עת על פני נדיב,
אכן חליפתה להכאיב (עת) את נפש בעליה וגם להאדיב.
אדם אשר עוטה / מעל בושת אמת
יתעלמו מומיו / ויסתתרו,
אך אם יהי פשוטו / אזי יתבררו,
על עין בני אדם / ואז יזכרו.
כל רק ומתלוצץ / ואיש לב נענה,
יתקבצו אליו / ויתחברו.
אחיות שתים אמונה ובושת, והמה מעידות באשה רעותה,
בכל עת דברות כגלדי בצלים, ואחת בכל עת תחבק חברותה.

התבוששה תמיד בהצנע ימי חלדך ודרך תם חזה,
יקרו חרזיו לאנוש ישב ותם למאד ומספרם אתה ח ז ה.

שער הרחקת התאווה

אמר אלהים לאדמה לאזין קולו והוא יהיה במסעדיה,
לעבוד ישרים ואמונים עובדים אל נעלה ולהעביד עובדיה.
מי הוא אנוש משכיל / הולל לפי שכלו,
זהו דבר פשע / יכיר ויבדילו.
לא ישקטה איש תבונה / שואל אמונה ודורש,
עד שולחו תאותו / כלה גרש יגרש.
איש בין בעצמך אל / תהי בטוח,
עד ימשלה / שכלך בתאותך,
אם לא תהי מושל / בתאותך,
איכה תהי מושל / בזולתך.
לא נחשב אדם ישר דרך / עד יהיו נגדו משוקצים
כל העברות תאות נפש / בהם כעכברי' וכשקצים.
אסור הוא לשלש ראשים / יפרד, שים לב תבחננו,
אסור הנפש מתאוה / ולאיסורו תרחיקנו,
עוד יש אסור אין בו תאוה / לעשותו, אז תניחנו,
עוד יש אסור אלו היה מותר / נפש תשנאנו.
אשרי מגרש תאוה נהיה / ליקר אשר לא בא ולא נראה,
כי לא יהי נחם אנוש ינח / לכבוד אלהיו תאוה באה.
אנוש לא ימשלה על תאותו / מאד מרה ורעה אחריתו,
וכשפיפון יהי נושך עקבו / יליד יומו ותרבה מחלתו.
אם תדרשה עצה ולא תמצא / יועץ אשר בו לבך יבטח,
סור מאשר יקרב לתאותך / רשת וחרם פן לך תשטח,
כי י צרך אורב לשכלך / עת יאטם אזנו ועינו טח.
לולי שלשה נתרבו כל ענייני אדם, וצדקתו תהי מודעת,
זקן קשה עורף במלבוש גאוה, גם תאוה באה ולא נמנעתי.
מקבל את עצת תאות לבבו / ברגע קט ששון לבו יפזר,
וממרה את עצתה כן יכובד, ומתנשא יהי נצח ונעזר.

אל תהי מריב לאיש כילי / עצר ומנע הונו ממך חפץ,
עם תאותך ריב והלחם / אתה ועברות אפך הפץ.
התאוה ערה בכל רגע ועת / רואה, והעצה ישינה נצח,
על כן תהי עצה מנוצחת / והתאוה מאד תרום ומעיז מצח.
אשר הטיב בילדותו / יהי מטיב בזקנותו,
ואם חטא בנערותו / יהי חוטא עד מותו.
אנוש אנוש עד מתי לבבך / יהי ישן ותקיץ משנתך,
הנח כל מלחמות אשר בתבל והתגבר וריב עם תאותך.
איש על יפי תבל / שומע לתאותו,
למאד יגון לבו / ירבה חרטתו.
תאוה ועורון שניהם ידבקו יתחבקו יחד ויתלכדו,
יתחברו לשחית יקר עוז האנוש, ישתתפו לעד ולא נפרדו.
מקבל יסורי אל והיו כרצונו, יהי משיג לעד שמחות ומנוחות,
ואדם על פגעי זמנו מצטער, יסובוהו כל עת יגונות ואנחות.
בכל דבר תשוגב(ר) אמונה, בכל המעלות רק היא יחידה,
ודי לך באמונה חן ועושר, והון עתק ועסק בעבודה.
לא בא מזון אדם וחק טורפו לא ימצאה על רוב מהירתו,
אם יברחה ויעזוב טורפו, הוא ידרשהו עד מצוא אותו.
מאס בדין האל ומשפטו, שוטה ואין רפאות לאולתו,
כי לא להועיל אל זעוף פנים כעס ועצבתו בבא עתו.
אשוה אל נכחי / לבל יאבד נצחי,
לכונן את אורחי / אחשב בלבבי,
לתאותי אענה / לבקש לה מחנה,
חרוזיה אמנה / במספר ב ל ב ב י.

שער הביטחון וייאוש התקווה באדם

בטח באל עלי כל מעשיך ותניח בידו פעלך,
והתרצה בכל דבר יהי בא ועת יסור וישלה אלך.
אם נועדו ימים לתועלתך, אמנם יבואון ואם תרחק,
או אם לנזקך, אין בידיך לדחות ולו ישאך עדי שחק.

אל ידאגה גבר לכל דבר לא בא אלי ידו והגיע,
ישמח בחלק שחננו אל, ישקוט וינוח וירגיע.
בטח באל ימותיך לעולם ואז תנח לנפשך ותחיה,
ודע כי אין לבן עורב טרפה לעולמים ולא אוצר לאריה.
אם עמך האל / יהיו עצי היער
עד תאמרה די / נושאים לך פרים,
אם אין, עצי הגן / לא יעלו פירות
ויכחשו כולם / עד תאמרו אים.
אנוש חכם לבקש את מדתו משחר בא לארמון בית אדוניו,
ויום יום לפתחו הוא משחר ולא יכול להכנס לפניו,
יכתב לו לבאר משאלותיו, כתב בשיר מיוסד על אדוניו,
לשני דברים הנני על דלתיך דופק, והם צורך והתוחלת
כי כל אנוש ידו להשיג קצרה, צרח לבו ותבערה גחלת,
ואחכה עד כה לבל ינקמו אויבים בשובי מבלי תועלת,
על כן אמור הן ועשה, או לאו, ותנוח נשמה ממך שואלת.
לשואל אל תהי שואל, הלא הכל ביד האל.
לשאול ממך דבר אני בא, שאלתיה מאלהים בתחלה,
ואם תאבה להשאילו אהודה אלהי ואודך במלה,
ואם אין אהודה אל ונדינך לזכות ונתפררה תהלה.
במעשים הבט למעלה ממך, תכיר בחסרונך ותוסיף תומך,
ובמעלת עושר למטה ממך, תודה כי תרונן לנותן לחמך.
אשר בטח בצור עושו ישוגב וינצל ולא יראה באידו,
בשער זה דבק וספור חרוזיו ותמצא למספרם ב א י ד ו.

שער המתון והסבל

המתון כי עת מתון הווה, ארבעה מאות זוזים שוה.
המתן והנצל / כצבי ועוף מפח,
מחר ואז תביא / אל נפשך מפח.
מתון אשר אחריתה טובה, / ממהר חפצים,
אך המהירות ואחריתה רע, / בלב איש כחצים.

דרך רחוקה בחר לך, / חלקה לנוה עדנים,
ומאס בדרך קצרה, / סופה למכאוב ואונים.
כל איש ממהר בדבר, / נכשל בכחו ואונו,
משכיל וממתין במעשה, / ישיג מהרה רצונו.
אמת תסבול ואם הוא מר, / ותקרא אנוש סובל
ואל תתרעמה על כל / אשר תגרום לך תבל.
הכי סבל שני מינים והמה / סבול צוקות זמן הרע וצרות,
וסבל להזיק רק נפשות / מלומדות ימי עד בעבירות.
זכרה אל עת יגבר יצרך, / אז תנצל מכל פע,
או אם יהפוך עולם ידו, / זכרה סבל על כל פגע.
זמן לכל טובה שבח והודאה, גם כן לכל פגע רעה ולתלאה
גם כן יגון לב על דבר אשר לא בא, רעה מאד חולה גם מחלה באה.
שתית סם לך טוב מדאגה, ובלבב האנוש כן הוא יגונו,
כפי גבהו ירידתו וסבות נפילתו כפי כחו ואונו.
את אבלך נצח בסבלך, / פן יאריך לעד יגונך,
יבחר לך מיועצים שכלך, / תשקוט ימותיך ושניך.
יש בזמן רעה כי / כאשר תמשיל
אותה לאחרת / תהיה מאד טובה,
על כן סבול ונשא / כי אין לאל ידך,
תשקוט ותנצל / מחטא ומחובה.
אם יש לך סבל / בכל דבר רע
כי עדי חפצך / יביאך,
כי אין אנוש חפשי / כמו סובל,
לכן סבול ובטח / אנוש בבוראך.
דעה כי אין נכבד / ויודע דעה
כמודה על טובה / וסובל על רעה.
על כל דבר מהאל בא, / גבר גבר שכלו יודה,
אם יתבונן על שער זה, / ימנה בתיו מניין י ו ד ה.

שער הספוק

אמר
אשר יסתפק במעט / אנוש עשיר כמו מלך,
ומלך רב ואין די לו / במלכותו כמו הלך.
אשר די לו במתת אל / אנוס עשיר כמו אוצר,
ואיש עשיר ולו אוצר / ואין די לו מאד יצר.
הסתפק באשר לך חלק האל, ואל תבט לזולתך,
התענגה עליו, ועת תשאל, / יפיק ויתן את שאלתך.
מעט מזון מספיק / ויאכיל גם יותיר,
אשרי עינו טובה / ושואל פת חוקו,
ואדם צר עין / ונפש מתאוה,
בעולמו אין די / למלאות את ספקו.
מעט חק טרפך אם לא תהי / בא, קבל המעט ממעשיך,
ולא תבוש ותכנע פני איש, / ויהיה באלהים מחסיך.
קח מזמנך מעבירים / ממך
צורך ונזק, ומאס / פת מלך,
כי כל יקר נעלם / כחציר יחלוף,
פתע מהרה בא / ומהר הולך.
מעט ימנעך מבוז וקלון, מאד ייטיב בכל דבר ויערב
לך מיקר ומממון ועושר, לבזיון יביאוך והון רב.
אל יהי יקר בעיניך / רב הון ועושר לחבריך,
גם אל יהי נבזה לפניך / ממון מעט ישב חדריך.
סדר מזוניך, / יהיה לך מספיק
המחצית מכל דבר / אשר תוציא,
מזון בלי סדר, / כרם בלי גדר,
חציו לכל אדם, / ולך יהי חצי.
אנוש בין אל תבזה בפרוטות, ומידך ללא עז אל תשלם,
הלא הדר כחול הרים גבוהים, קטן (קט?) שרביט עדי יכלם.
ספוק וחמוד אויבים לעד ולא יתחבקו יחד ויתחברו,
חד תבחרה מהם אשר בו ישליו כל מפעלותיך ויתגברו.

חקור ודרוש והתבונן / אחי, בין
בכל חכמות / ישנות וחדשות,
היש שמחה / כשמחת הלבבות
ואם עושר / כעושר הנפשות.
אם לרצונך / אין זמניך,
לבך יהי סמוך / ובטוח,
יזכור מצוק צרות / וצוק עתים
עברו עלי נפשך / ותנוח.
את נפשך מנהיג / יום יום כדי ספקה,
אם לא תבקש לך / יותר עלי חוקה.
התיאשה מהון לזולתך, / יהיה לך כבוד וגם תפארת,
יאוש לבד חפשי ותקנה האמת לכל ומכל טוב והלא מסחרת.
אין רשע כמו בצע, / וכן התאזרת,
נפשך חסום אתה / פן תהיה חומדת,
אם לא תהי נושא / במיתת האנוש,
ממך אמונתך / תהי אובדת.
בחלקך שמח תמיד / חרד והדבק ביראת אל,
והסתפק בפת לחם,/חרוזיה במניין א ל.

שער החסד והצדק

בוחר מעון בעל כרחן יכנעו נגדו בני אדם,
מגן יהי לו מפני תולדות ימים ופגעיהם ומאידם.
חובות שכניך שתים הם, שומרם וחקם על לבבך,
הט לו חסדיך ומהרע השמרה לו פן יריבך.
חובות קרוב / שתים הם,
אותם תמיד / שים חקיך
תן לו העת / מנע ממך,
קרבהו עת / ירחיקך.
ראה כי כל מזוניך / במתת אל וצדקותיו,
ואיש מחסור ואין לו כל, / בידך שים מזונותיו.

אשר נמנע לרחם את קרוביו ונותן הון לכל איש זר ומוסר,
כמו אשה אשר תניק בן חברתה ושלה מת ברעב כל וחוסר.
איש יאסוף חיל וכל עושר והון בלא צדק ומישרים,
דומה לאיש חושב להעמיד אהל בלא יתד ומתרים.
איש יקפצה ידו / מתת כפי אונו,
מלכי אדמה ישליט / אל עלי הונו.
להעלות למדרגה גדולה / מאד קשה וקלה הירידה,
רמו אבן גדולה היא נקלה / ירידתה והעלותה כבדה.
כסוס דוהר ואם רזה, מרוצה מיושרת ולא יכשל בדרכו,
והנדיב במתת יד רחבה, ואם אין לו מזון נפשו וצורכו.
אנוש נדיב יהי חס על יקרו ועל זכרו, ולא יחוש לעושרו,
ואיש כילי יחלל כל הדרו ויחוס על יקר אוצר אצרו.
אם פי זמנך ישחקה עליך, לא תדעה אם יחזור עליך.
אנוש נדיב אשר / ידור נדרים
הכי יתן בטרם / השאלה,
ואיש כילי יאחר / את נדריו
ליום מ חר עדי / ימצא עלילה.
בעת ישאל אנוש / ממך נדרים,
ותתיירא ותפחד / חרטה
השיבהו בלא, פן / תענה הן,
ולא תתן, ותכשל / ותחטא.
עת הן תהי אומר / עלי דבר,
תסבל ותקים / מאמריך,
כי אין לך קלון באמרך הן / לנזר ותחל את דבריך.
עשה חסד בעוד נשמתך בך
בטרם נודך עד כה ועד כה,
והצדק לפניך יהלך,
והתבונן חרוזיו תמצאם כ ה.

שער הרש והשאלה

או לאשר אבד עושרו / ותענוגיו
יחד, ונשארו / חוקיו ומנהגיו.
תן לאנוש, תהיה / מנזר וטפסר לו,
התייאשה מאיש / תהיה כמשקלו.
בכבדך אנוש תיקר בעיניו, / ואם תצטרך לו תקל לפניו.
זה רש וחרם הוא לך שטוח, מרש בעוד אין לבך בטוח.
אם תמצאה את שאלתך אל תהי חושב בלבך כי כבר רווחת,
יקרתך תבזה, ויותר יהיה הפסדך מכל אשר הועלת.
בעת תטעם מרירות הדברים, היש בם מר כשואל מחברים.
סבול מחסור ואל תשאל / ללא רגול במתנה,
ויותר רע בעת תשאל / ותקח חלקך בושנה.
פגוש דוב מפגוש / בל מאד טוב,
ובפגוש כל נדיב / יש לך מנוחה.
אשר יבוש בעת יתן לאדם / ובדבר פיו ובלשונו ארוחה,
ולא יזכיר לך טובה לעולם / אשר עשה, והיא נגדו כשחה.
שואל ביותר מן צרכו ועורכהו,
דין הוא מאד ישר שימנעו מנהו.
אשר יאריך לך מועד במתן
ואין משען לעולם על נאומו,
כצורות המצויירות כמותו
תהי מוצא ובדמותו וצלמו.
א מאנוש כילי שאלה תשאלה, ימנע שאלתך וישנאך,
ימנע דבריו ממך, גם יעלים עינו במוצאך ומובאך.
אדם בהתאכסו בבית כילי מחסור ולא יוכל להמנות,
סוסו יהי עומד בתענית, גם הוא לא יהי צריך להפנות.
רש רע ומר, אבל כילי יותר מאד קשה ורע ממנו,
אין בלעדיו סר לו עדי יביא אותו לביזיון ויכלימנו.
שואל מיד כילי מתן, טוב לו שיובל לקברות,
כי הוא דומה דייג הולך / לצוד דגים במדברות.

צוה אנוש נדיב חבריו, / תדעו,
סודי(ו) תהיה נפשכם / אוסרת,
אל תשאלה מני שאלה כי / אם עלי
פי נאמן או על לשון / אגרת,
כי אם בפיכם תדרשוהו / בשתיכם ימנע
כבוד נפשי / וכל משכרת.
שאל אם תהיה צריך / מנת איש
לאיש עשיר בראשיתו / ונורש,
ולא מיד אנוש ממון / ועשיר
אשר היה תחלה דל / ואיש רש.
קחה מיד איש כילי נדבה / בעת
לא תמצאה (אותו) / מיד נדיבים.
הלא אריה בעת לא / ימצאה צאן
למחסורו יהי טורף / כלבים.
אם משכנותיך לך / צרים,
אז כל בני עירך / בך קצים,
אין שם בריחים / ימנעוך צאת,
גם לא בדרכך / תמצאה קוצים.
מים בהלכם על פני / ארץ
כמור לכל אף יעלה / ריחם,
אכן בהתאסף ביחד, אל / אף כל
בני איש יעלה / סורחם.
בעת יהיו נכסיך מעטים, / שמור, ובנפשך אל תהיה דל,
ויקרתך והודך אל תנבל, / והעת תספרה תיו מנה ד ל.

שער השתיקה ועת דבר נכוחה

לעולם אין חרטה בשתיקה, ובדבור תהי תמיד חרטה,
והלא טוב לך אשר תדום ותחשה מאד משתהי דובר ותחטא.
אם לא תהי דובר תהי מושל עלי כל מאמריך ומפעליך,
כי אם תדבר, הרשות מידך יצא והמה ימשלו עליך.

מה לך לדבר דברה, אם נודעה תביא לך נזק וגם היא תכשילך,
ואם תתחרטה על השתיקה באחת, על דברך רוב פעמים.
מכאוב שתיקה לך / טוב מכאב מאמר,
כי כל כאב דבור / רע הוא מאד ומר:
אסור לשון ואותה אל תשלח לבל תשים עלי ראשך אשמים,
ואם תתחרטה על השתיקה באחת, על דברך רוב פעמים:
אצור את לשונך / כמו תאצור אוצר,
ואם לא תהי שומרה, / לנפשך מאד יצר.
אם תבחרה מוסר כדת / וכחוקה,
תבחר במחסום / את פיך ובשתיקה.
בפי כל האנוש מכשול לנפשו, כחתף יארוב איש תחת לשונו,
לרגלה יהיה נכשל ונענש / בכל דבר ויכפיל את יגונו.
ראה נברא אשר ברא לך שוכן בשמים,
באזנים ועינים, ואפים ורגלים,
כרעים וכפים, חלצים ושוקים,
ולשון חד בתוך מסגר ולא תמצא לשונים.
והכין לושתי חומות, שפתים ושנים,
ולכן על דבריך יהיה מקשיב בכפליים,
וללשון תשו אוצר הוא לשומרו לחיים.
בפי כל האנוש אורך לחייו, ימי חלדו ומותו בין לחייו.
מה טוב בשכל יהיה עודף על מענה פיהו ומדבריו,
אכן בעודף מדברותיו על שכלו משנאו הוא וראש צריו.
אם תחשה מדבר פחדך יגבר,
על כן ומוראך יקל [ברוב] דבר.
מה טוב דבר מסיר נזק / ממך או מביא תועלת,
אם אין זה טוב לך שתחשה, כי אין לך בו שום תוחלת.
איש מדבריו רב משכלו, כל מדבריו יהיו עליו,
אך אם שכלו יהיה יותר, כל מדבריו יהיו אליו.
ממעיט אמריו / ממעיט שגגות,
מרבה דבריו / מרבה דאגות.

אם תוך ביתך בעוד לילה תדבר,
קחה מוסר והשפיל דבריך וניביך,
אם מבעוד יום שמע וקשוב בעת תחשב,
טרם תדבר ראה את כל סביביך.
מכשול לשון אדם יחייב את ראשו ולדבריו יהי נספה,
אך אם יהי נכשל במועצותיו, פתאום יהי נגף ויתרפא.
בינה אנוש משכיל יסוד דברי עולם, ושים לבך לבינתם,
יתחלקו כולם לארבעה ראשים, דעה סודם חקור אותם,
יש בם תחלתם לתועלת, אכן תהי ירא לאחריתם,
מהם בלי נזק ותועלת אין בם, לזאת תשנא בדברתם,
גם יש אשר בם תהיה מוצא נזק בראשיתם ותכליתם,
[עוד יש אחריתם טוב ויטיבו יחד בראשיתם,]
על כן שלשה תעזוב וזנח, וקחה לך מהם רביעיתם.
בכל עתים שור חוה, / ודבר האמת טוב משתיקה.
דבר חכם ישיב אף וחימה, ויש מלה משיבה הנקמה.
חכם לבב יה דובר ומציל, / ויציל באשר ישתוק פעמים
ובדבריו מנוחה לענוים, / ולגאים במשטוח חרמים.
אל יבטח אדם / בדברותיו,
כי אם אנוש / מופלג בחכמותיו.
ואין לאנוש כבוד / כמו דבר
דבור עלי אופניו / ועל יושרו,
יתן עטרת פז / עלי ראשו,
ישים רביד זהב / בצוארו.
מדבר שוא וינצל באמרו, מאד טוב מאשר ישתוק בדבר,
וטוב עצל עשות שקר ומרמה מאד מאיש ממהר בם ונשבר.
מכל משמר שמור פיך, / אז תנצל כצבי מיד,
ושתיקה לך טוב מדבר, / וחרוזיה מניין מ י ד.

שער האמת

אמר
מנוחת החכמים יום אמת מצאו וכל יושר,
מנוחת הכסילים יום מצוא שקר וכל קשר.
השיב במדבריו צעיר ימים לאיש זקן
נגדו וכנגדו, (והוא זקן או' להכזיבנו)
ויאמרו לו, בוש שתוק, איך תעמוד
נגדו וכנגדו והוא זקן מאד להכחישנו.
ענה ועוד אם לא תדע כי האמת
(כי) הוא גדול וזקן עוד מאד ממנו.
ענה חכם בלבב בר, בחלקו על דבר,
חכמה ומדע, ותט לו אוזן והוא נדיבנו,
כי האמת אהוב נחמד ורצוי, ואפלטון,
גדול ורב ומאד צורב, גם הוא אהובינו,
משפט שניהם נבחרה לנו, אך האמת יותר חביבנו.
אמת דבק ולא תשא פני זקן נשוא פנים,
אמת זקן מאד מנהו, ישיש עולם אביר שנים.
חכמה נמבזה מבלי עושר, גם הוא בלי חכמה יכס מומים,
יצדיק דבר אדם ואם כזב, כן רש יהי מכחיש דבר תמים.
מאד אתמה עלי קונה עבדים בהון יקר ונתן בם מחירו,
ולא קנה בני חורין בחנם בטוב טעמו ושכל מאמרו.
כל עושר מהבל ימעט, כן ירבה הקובץ על יד,
ואמת דבר, שים דברתך, חרוזיה תמנה לך י ד.

שער החברים והחברה

לכל דע לך חבר ונאמן, סלח חובו ותמחול לעונו,
וחבר רע יבקש תאנות ממך תדחה עדי יפגע במינו.
דברים שבעולמך מעט או רב דברים הם,
לבד מאהבת שוטים, לזאת התרחקה מהם.

חבר יעצך בצדק, מסכים לשכלך קנהו,
אך אם יעצך ומסכים עם תאותך דחהו.
בחר חבר אשר הוא לך וברשותך והוא לך כמו ידך,
והוא נכנע לך בכל דבר כאילו יהיה עבדך.
הזהרה בכבוד חבריך / לקשור
אהביו וגם (ו)ידידיו, / וגם לדבקה בו,
שים עינך ולבך עליו / בעת ראותך בואו,
להרחיב לו מקום / לשבתו ומושבו,
ובעת אשר הוא מספר / לך, תפקחנה
אזניך להקשיב / אל מאמרו אל ניבו.
[שנים מדובקים / כחוטים ביד אורג,
שתיקה אחות רצון / ומסית אחי הורג.
אל תחליף חבר קדמון בחבר (הוא) חדש בעוד לבו עמך ביושר(וה).
אל תהיה בוזה באיש אחד שוגה ואל ימעט בעיניך,
גם כן באלף ואהבים אין די / כספך תנה בהם והוניך.
אמת כל הון וכל קניין / יעופון מבלי אבר,
ואין מטמון כמו מוסר / ואין מעון כמו חבר.
בחר לך חבר בו לבך מאמין כי איש בלי חבר כשמאל בלי ימין.
חבר בחר לך מבני עולם / בו לבך סמוך ובטוח,
וזנח באח יבגוד בלב עקוב / יבנה נוה בוגד ויטוח.
האח שאר הגוף, והאוהב / נקרא שאר נפש והרוח,
עת תתחברה אישים, / בחר מהם איש לא יפתך ויכשילך.]
ובכל ימי חלדו בכל עניין, / עצמו יהי מזיק להועילך,
ובעת בני אדם מציקים לך, / יטרח בכל עת להצילך.
היה מקדים בשלום לחברך, ותרחיב לו במושבך מקומות,
וכל עת תקראה בשמו, קרא לו וכנהו בשם חביב בשמות.
היש בער כמו מאשים אנשים בכל מפעל והוא עושה כמותו,
ורואה הוא בני אדם ומומו יכסהו ולא יוכל ראותו.
אמת החברים / שלשה חלקים,
לבבך תנה בם / והבן בסודם.

חברים אשר הם / כמזון לנפש,
ותמיד תהי / צהלתך בידם.
ויש בחברים / כמו ברפואות,
לעיתים ידועים / הדרם והודם.
ומהם כמדוה / ללב איש לקרבם,
יהי בא בואם / וינוד בבואם.
בחברת נדיבים / מציאה גדולה,
וחברת נבלים / חרטה ומחלה.
תבחר לך חבר / תמיד יפארך,
אם תחסור דבר / הוא יהי בעזרך,
או אם תהי דובר / יצדיק דבריך,
תמיד ואם תכעוס / יסבול אמריך.
זה הוא אשר נקרא / נאמן באהבתו,
חבר ירימך / במאודו וביכולתו.
בחברת כל אנוש שוטה אנחה, ושנאתו לכל משכיל מנוחה.
לשוט צרך בחירת הבהמות, וכן בעל לכל אשה כשרה,
וצורך כל חכם לבב לעצה, ולא תהיה תבונתו חסרה.
תפוש חבר לבינך ובינו, ואם לא ישמע אל סוד ועניין,
תפוש אותו בחברת אוהבך, ואם נזהר חשוב אותו לקניין.
ואם אן חשוב אותו חסר סוד, ויפקוד ואל יעל במניין.
אל תוכיח אדם אחר, / גם דברתך מנהו אחר,
כי אם לא יוכיחו שכלו, איך יוכיחו שכל אחר.
מה טוב חברת אדם מכיר / ערך עצמו גם מעלתו,
?ירה ורחק מאיש הפכו / כי לא תצליח חברתו.
האהבה השלימה, / מאין מדנים וריבות.
זה לך לאות ולמופת, / התחברות הלבבות.
התחברה תמיד, ולא תתפרדה מאיש יקר רוח ונוח דעת,
תיקר בחברתו, ואהבתו לך תהיה בה כל האנוש נודעת.
אהוב חבר והוכיח במוסר בכל עתים, אבל בינך לבינו,
והודה לו כאלו יהנה לך מנת ידו ומכספו והונו.

נטע אהבת חבריך בלבך כמסמרים עלי אהלים וספים,
ושרשי נדיבותם ינובון עלי לשון סעפים.
נקב מחט אין עינו צר להיות רחב לשני אוהבים.
גם רוחב עולם כולו צר מהכיל לשני אויבים.
בעת תרצה להבחין / והבן,
בלבו זאת / אשר כזב וכחש,
שאל את לבך / כי הוא יהיה לך
כמו קוסם, / ובו נחש ינחש.
מי שטרחו שם עליך / גם מנע ממך טובתו,
אל תאמן בו, כי יחליק לך / לשון, ורחק מאהבתו.
אהוב תמיד / אשר קדם לך טוב
ושלם לך גמול / ידיו וטובו,
וכמוהו אהוב / אדם קניתו,
בטובתך תהי / נאהב בלבו.
את אוהבי אהב / מאח בעוד אחיה,
כי איך אאהב אח / עד אוהבי יהיה.
אוהב הלא בלבבות / צפון ועל הלשונות,
נראה עין בעין / לבות ויצפון אמונות.
אל תחניף אוהב לך גם אל תשאל בני אדם עלי סודיו,
פן תמצאה אדם ידבר בו דופי וירחיק ממך דודיו.
התנדבה עם אוהבך עם כל עושר אשר יש לך ונשמתך,
גם אל קרוביך בהוניך, ובשכלך הטוב ובדברתך.
ולכל ני אדם תהי מסביר פנים ותן שלום בעת לכתך,
ולשונאך התנדבה עת יצטרך בצדקתך וטובתך.
השמרה מאיש אשר אוהב אותך בכל עתים לפי דרכו,
כי ממך חיש יהפך ערפו עת תחקור חפצו וכל דרכו.
לאוהבך תזרה אהבתך, סוד אחר לעולם אל תגלה,
ושונאך להשלים עמך [בא] גם לטובתו פני האל תחלה.
אם תשלח יד בדבר / ישלם ו[לא] יאבד שכרו,
אם תאמר הן בדבר / לעד בלאו אל תמירו.

אם תמצאה חבר אשר מומיו / תוכל ספור, הדבקה אליו,
כי אין למומיי האנוש מספר, / תוכל לחוקרו ועמוד עליו.
אהבת כסיל דומה / באמת כלי חרש,
אם ישברוהו, לא / ישוב לקדמותו.
אהבת אחי מוסר / דומה כלי זהב,
קשה שבירתו, / נחה הכנתו.
כלי חרש אשר יוכה ישובר לאין מרפא וכן נלוז ויהיר,
ואיש משכיל אחי מוסר כזהב, בעת מוכה יהי מצהיב ומזהיר.
בפעם אחת ידידות אהבתך לאוהב לך אל תגלה,
כעץ פרי יבכר לחדשיו, תודה לו ואת חפצו תמלא.
השמרה מחברה רעה, אין בה חכם ותמים דעות,
כי בישיבת חברה רעה, תלמוד בה כל מדות רעות.
סובל חברת אשה רעה, זה הסובל גדול דעו,
כי הוא דומה לזאב יער, יחליף שערו אך לא טבעו.
היש נתק וצרעת כאשה מנאפת ועוזבת גבירה,
בלבו היא כמו מכה טריה, ויקוץ בה ולא ימשול למוכרה,
היש מחלה ללב וכאב לנפש כמכאבה, ומסחרתו רע כסחרה.
כשתשב שבה עם הנדיבים, / ותכבד
בעיני אל / ואדם,
ואם תשב בחברת / הכסילים
הלא ירבה קלונך / בסודם.
אין טוב לאדם בשכל / יפיק בכל עת זממיו,
אין הון ועושר אשר בם / יתכם ויעלים אשמיו,
אם לא גברת חכמה, / תסתיר פשעיו ומומיו,
אם לא שתיקה ומחסום / לפה ולחשוך נאומיו,
אם לא הלא טוב בחר לך / קבר וכרקב עצמיו.
אדם אשר בא במקום / יקל הדרו והודו,
איכה יהי רב באדם / אחר לרעה חשדו.
ארבעה מביאים לאדם / לידי אבדון ותחרות,
גאוה ועקשות ועצלות / ובכל חפצים מהירות

חברת אנוש נבל / כשן כואבת,
אין לה רפואה / כי אם בעקור אותה,
כן לא יהינסבל / ימי חברת אנוש
נבל, לכן מהר / וחיש לשנאתה.
אל תמיר את חן אשתך / ביופי אשת זולתך,
כי החשק מתעה שכלך / ובכל עת בא לטעותך,
וכבר התעה חכם ממך, / על כן שמרה חכמתך.
אהוב תבחר בכל מבחר, / בקש חפצו
עד / מרחוק,
חברתו שים על לבך, / מספר בתיו
תמצאם / חק.

שער בחינת האוהבים והתנצלותם ומחילתם

זה יקרא אוהב נאמן / המתנדב לקראתך,
עם הונו עת חסרונך, / ובנפשו יום צרתך.
אכן בזאת תבחן אנוש / חברתך,
אם תחלוק עמו / ותכעיסהו,
ובעת גדול כעסו / יהודה האמת,
שימו עלי לבך / והקריבהו.
אל תבטחה על איש / יהודך בעת
צורכו, ויש לו / ממך תוחלת,
אך כאשר יודה / ויפארך
עת תמנעה לו תת / ובל משאלת.
שלשה נבחנו / על יד שלשה,
למד אותם / ולא תשוב לכסלה,
אנוש עניו בעת / כעסו, וגבור
במלחמה, ואוהב / את שאלה.
בעת שתאהב דבר יכסה לך מומין אשר היו לפנים,
ועת תשנא לכל דבר יגלה לך מומיו ואם המה צפונים.

אל תחשוב עון עלי אדם / יתנצלה ממך בדברתו,
כן לאשר הודה מחול וסלח / פשעו וחטאתו ואשמתו.
אנוש אינו מאמין / בעת התנצלות,
וגם אינו מוחל / בשעת הודאה,
חשוב את אהבתו / כאלו לא היתה,
ואכן את רחוקו / מאד רחקה באה.
בעת יתנצלה אוהבך / לחובו או לקוצר יד מחול לו,
ודע כי המחילה מנתיבת / אנוש נדיב ומדעו ושכלו.
דין כל אדם יחטא לזכות / טרם יתנצל ממך,
גם אל תחשוב עליו רעה, / כי אם יזכה יאשימך.
אל יתעכב עמך חוב איש / כי עד יום התנצלותו,
כי האחד ברור, גם השני ספק, / יבין אותו.
לא תמצאה עצל כעצל מקנות / האוהבים אליו מאד נחברים,
יותר מאד עצל אשר קנם ואבד / אהבתם וכעת נפזרים.
קבל אנוש בא לך להנצל, / אם האמת אתו ואם שקר,
כי כאשר יכנע לפניך, / לפני בני איש אותך מוקר.
ממרה את פיך בגלוי / אל עין [כל] מקל יקרתך,
אכן מקלך בסתר / מראה כי יש לו פחדתך.
תמחול לפשע ואשם לנבלים, / כמו תמחול ותסלח לאצילים.
לאיש תן ממך מנע שאלה, / ואם הרע לך תן לו מחילה.
הודה עונך, ואז בקש למחול על כל זדוניך,
כי אם תהי כופר ולא תודה, נחשב לך כפל עוניך.
סלח ומחול לפשע אוהבך, ואל תתגל בריב עם אויבך.
אם (תהיה) תמחל לאיש תתענגה,
אך אם תהיה נוקם ונוטר תדאגה.
טרם עשות מעשה חשוב עליו / הכי עוד יש בידך לעשותו כח.
או אם תצוה להרוג איש אין יכולת בך לגופו אך לחזיר הרוח.
אדם אשר חטא (ל)כל ימיו, / ויחטא פעם חבירו לו,
איכה יהי כועס, ולא יזכור / כי יזכרה חטאו וכל מעלו.
אם את תדבר בחבריך / ברבות דבריך ומליך,
אל יהיה קשה בעיניך / אם דברו הם על פעליך.

מחול לאשר חטא והודה, / וכן תמחול וכפר נא ותסלח,
ושער זה בעת תמנה חרוזיו, / במספריו תהי מונה ספר ל ח.

שער ההכרה וההנהגה

לא יקרא אדם חכם / נזהר מדבר בו נחשל,
אך יקרא אדם חכם / נזהר טרם יהיה נכשל.
אנוש משכיל ולבו אל ימינו, אשר יכיר לבין הוות ונמנע,
ומתנחם במה אין בו יכולת, בכל עניין יהי שוקט ולא נע.
אין איש שלם באמונתו / עד תשתלם הכרתו,
ובעת יפתח פיו על דבר / יכיר לבא עד תכליתו.
היה מכיר זמניך, / ושומרה את לשונך,
והתעסק בענייניך, / והבט מה לפניך.
כתב אדם וספרתו ראיה עלי שכלו ובינתו ורוחו,
ומנחתו תהורה על נדיבות לבבו ועצת נפשו שלוחו.
השמרה מכל טובים בנבראים, ופחד מאד מכל רעים וחטאים.
אמת גוף (בין) אנוש לעד / ולבו בעלי מומים,
שניהם בעלי מומים, / ואיכה יהיה תמים.
אם תהיה מושל עלי עמים, התנהגה עמם בטוב להם,
תבא ותגיע לאהבתם, תיקר ותכבד בעיניהם,
תמשוך לבבותם בלי חבל, תקנם בגופותם ונכסיהם.
העת תהי מושל בכבוד ובנחת תהי מושל נדיב עם,
יהיו כחפצך ועל פיך כל מחנם יהיה ומסעם,
אכן נבלים ואוילי עם, לא תמשלה בהם כי אם בהכניעם.
טרם אכיר מעלת כל איש, עלי להכיר מעלת גוי,
ולהתנהג עמם בטוב, אמנה בתיו מניין ג ו י.

שער בהסתר הסוד

אל תגלה אוזן אוהבך, על סוד תסתיר מאויבך,
בעת יגלה לך סודו אהובך, שכח אותו ויסור מלבבך.
בעת כל בני אדם לך סוסו יגיד, כחד ההגדה ותסתיר המגיד.

ואם סודו באגרת כתבו, והפקידו בידך אהובך,
קרע אותו כאלו לא ראיתו, וישכח ויסור מלבבך.
בעת אדם לך יגלה צפון סודו ומדברו,
גנוז אותו כמו מטמון, ולבך יהיה קברו.
אדם יגל דבר וסוד חושף,
איכה יהי נאמן ובטוח עלי כסף.
אם תחשוף סוד לאדם, ויחשפהו לשכלו,
אל תאשימהו, למען צר לבבך מהכילו.
אדם בסודו צר לבבו מהכילהו ובוער בו כאש כירים,
לא ישמרה מחסום לפיהו, כי לשונו רחבת ידים.
אם סודך לא תספר, / יהי אסירך ימי עד,
אם תחשפהו לאחר, / תהיה אסירו ותמעד,
ביום תחשוף צפון סודך לאחר ויודע כבר לבך בחנו,
אבל לא תחשפהו אל שנים, ויודע למי מהם תדינו.
סוד השנים סוד הלבבות, אך סוד שלשה סוד הרחובות.
איך תאשים אדם יגלה סודך, אם לבך יצר להטמינו,
אם לא תכסהו והוא סודך, איך איש ואין סודו להצפינו.
כל איש גלה סוד מאדם אל אחר מני דרך יט,
שמרה אל פיך במחסום, וספר התיו י ט.

שער המלך

אנוש מלך יהי תובעו ושונאו מאד יצר וארצו חיש תקיאו,
ירא האל כאשר יאות לגודלו, ובמלך דבק ושמע בקולו.
דעה כי דת ומלך לאחדים, שני אחים בכל משמר ומחזה,
ואין כח בזה לעמוד בלא זה, ולא לזה להתקיים בלא זה.
דורה בעיר מלך / נורא, ובה שופט
צדק, ובה נהר / לא יכזבו מימיו.
גם בה יהי נמצא / שוק, וחכם לבב,
רופא לכל חולי / מכיר בכל מומיו.
מלך ואש שוים בכל עניין, / אם תרחקה מהם תצטרכה להם,
אם תקרבה השמרה מהם, / פן ישרפוך חיש בגחליהם.

אם המלך ירב אותך, / גם עיניו אותך ישגיחו,
אל תפן בו, ודבריך / המעיטם, כי לא יצליחו.
מלך במשפט יעמיד ארץ, כי כל עבדיו באמת ינחם,
טוב מזמן ישבע, ואור פניו טוב מתבואות רב ומלחם.
הרע אשר במלכים / מפחיד אנשים ישרים,
הרע אשר בנסיכים / הוא המחסר נדרים,
יסית וידיח חבירו / הרע אשר בחברים,
ארץ ושבעה ובטחה / אין בה שנאת מגורים.
אם יעשוק אדם חברו, / הוא יעמוד
לזעוק אלי השר / ואל המלך,
אם יחמוס אותו, ודינו / הוא יעשוק
מלך, למי יצעק ואל מי / יזעק ואנה ילך.
אל תעמוד בפני / מלך בעת כעסו,
כי כארי יטרוף / גם היקום יחטוף,
סור מפני גשם / אל הר והמלט,
אל תעמוד בפני / נהר בעת ישטוף.
בחברת המלכים / עוז וכבוד
לאיש משכיל, / ועל ראשו כתרים,
אבל דומה להר / תלול ונישא,
מגדים בו נרדים / עם כפרים,
ובו נוה ורבצה לנחשים, / וכל חיות אריות עם נמרים,
עלייתו מאד קשה, ואמנם / עמידתו כעומד על קברים.
אם יהיה השר / משנא לך וצר,
אל תבטחה / אל אהבת המלך,
כי אהבת השר / תהפך את חמת
מלכו והנצל / ובטח ילך.
על דברת שבועת אלהים / לחולק אשקה רגלו וידו,לבל אומרה כבד פיהו / בהתבונן ספר בתיו ו י ד ו.

שער הכסילות והגאווה והאיוולת

חמשה תמצאה בכסיל / ולא תמצאו בזולתו.
ללא דבר יהי כועס, / ולריק רוב יגיעתו,
ויתן כאשר יתן / ללא הגון במתתו,
ולא יכיר מקום מחנה / לאהבתו ושנאתו,
וסוד לא יחשוף ריע, / בעתו יחשוף אותו.
אנוש בין לא ידובר / בין כסילים
לעולם ואנוש / ישר ונבר,
כמרגלית יקרה / במחירים,
מחירה לא יהי / נודע במדבר.
שלשה הם מאד ירך עליהם לבב, משכיל ויכפיל כאבו,
אנוש דעת ומנהיגו משוגע, ואיש צדיק ורשע ישלטה בו.
וששה הדאגה בם / לעולמים מצומדת,
אנוש עשיר כבר ירד / ועשיר יפחד רדת,
ונוטר ואשר נפשו לעולמים / מחמדת,
ודורש מעלה אינה / ראויה לו ונכבדת.
אם תשקלה שנאת חכמים בפלס ואהבת הכסיל, תמצא
יתרון בשנאת החכמים, גם אל כל אנוש נבון מאד נרצה.
רועה כסיל יסכל, והולך את חכם לב כל אנוש זכרו כמור ידיח,
רוח בעברו על בשמים יהיה נודף, וטוב ריחו אל אף יריח,
אכן בעברו על נבלות יעלה באשו וצחנתו מאד תצריח.
שוים בשקל חד בעיני שוטה אוהב ושונא לו, וטוב וחוטא.
אשר נגדו בני אדם בשוה, לאולתו רפואה לא תקוה.
ומי הוא זה אשר קלון / בכל עת יעלה אתו,
אשר נכנס במקום / אין כראוי לו לאולתו,
ואומרים לו שבה בכאן, / והוא בוחר מקום שבתו,
והמאריך מאד דבר / לספר מבלי עתו.
כסיל עת תם תשובותיו / יהי מוחל גדפותיו.
אנוש לא יהיה גאה בנפשו, בכל פעם ופעם יעזרנה,
וישפל האנוש גאה ונשא עדי עפר, וכל איש ירמסנה.

אדם בבינתו נשען ובעצתו,
תעה ונכשל בטח בחכמתו.
אתמה על כל אדם משכיל איכה אין אל לבו נותן,
איך יתגאה אדם עבר זה פעמים מעבר שתן.
איש גאוה לובש / בשכלו יחזה
גדול בנשמתו / ורב ממנה,
ישמח ללא דבר / ויתגאה, ועת
יחשוב לעלותה / וישפילנה.
עם הכסיל אל תדרכה תוך גל,
ועת תאבה לספור מספר חרוזיה תמצא במניין ג ל.

שער הקנאה

קנאה מאד רעה ומכה נחלה לגוף, ועצמותיו תהי שוברת,
שנאה תהי מעלים לעולמים, והקנאה לעולם בך תהי נכרת.
כל האנוש תוכל לרצות חוץ מאיש עלי עושרך מקנא בך,
כי לא מרוצה יהיה לבו עד יאבדה עושרך וכל טובך.
לא תמצאה חוטא איש קינא על איש אשר ידו יקר מצא,
כי הוא כנגד בוראו קוצף תמיד, ושונה באשר רצה.
אויל יום תקראה אותו לעזרה לשרש גזעך אמנם קראתו,
ולולי עצי יער אשר תחזיק יד איש בקרדום לא כרתו.
אין לך שנאות מאין רפואות,
כי אם שנאות מצד קנאות.
לא יאריך ימים / מקנא באשר
לא לו תהי תקוה / ולא תוחלת,
ידאג ודאגתו תמידה / על אשר
לא לו תהי נזק / ולא תועלת.
מקנא אל תהי באנוש יברך ימי חייו במאכל תענוגות,
למען ישבעה הוא מעדנים, ואתה תשבעה נצח דאגות.
שלשה האדם מקנא בם ימיו, ועינו צר בהם וירבה שטמתו,
באיש אומנותו ואיש ממשפחתו ואיש בשכונתו בגודל יקרתו.

אם לא תהי קנאי / תרום ותשא הוד,
תגל ותצליח, / בתיו כמניין ה ו ד.

שער החנף ולשון הרע ושכן רע

אשר יתקשטה / מאין נכונה,
אמת יתגל / בעדי הבחינה.
ומתקשט באין טבע / בעל כרחו יגלהו,
וצובע שער ראשו, / חלישותו תעידהו.
חבר ולבו רע דומה לקדחת, יתפשטה בגו לחלוש בריאותו,
כי הוא יחפש על מומי חבירו, גם יעלים ויסתור את טובו וצדקתו.
בעת תשמעה אדם ידבר באוהביך דבר מום וכל דופי, והוא לא ידבר בו,
אהוביך שמור, ושנא בנרגן אשר דרכו לדבר באישים, כי שנאות ושוא חרבו.
אם תחזה נאמן נראה בעיניך מגיד דבר דופי אל תאמן עדיו,
כי אם יהי נאמן, לא יהי מגיד דופי ושמע שוא לעד לבלעדיו.
אל תאמן כל מדברות אדם, כי אין אמת כל מה בפה דובר,
איש יאמין רכיל ונרגן לא ישאיר לנפש אח ולא חבר.
אל תחשוף סתרי חבריך, פן יחשוף האל סתריך.
היה ענו שפל רוח ודכא לעולם, ועזוב חימה וחרף,
ואל תגד דבר חירוף לאדם, ודע כי המספר הוא מחרף.
שכן אשר לבו לרעה בך, סור משכונתו ורחקנה,
אם יחזה טובה יכסנה, אם יחזה רעה יגלינה.
אנוש חמס בכל עת ישנאה טוב ויבחר רע ומדיינים ומרי,
כמעשה הזבוב נגע מחפש, ומקום יעזוב שלם ובריא.
אנוש סובל / בהזיק לו שכנו,
יהי נוחל / כבוד ביתו והונו,
אנוש רוצה להנקם / נקמה על משנאהו,
לנפשו מעלה יוסיף / ואז עקב ינורהו.
אדם משנא חבירו / בפה ובלב יחטא,
יניר ויחרוש ויזרע / שנאה, ויקצור חרטה.
היה נשמר, ואדם אל / יהי נקלה בעיניך,
ויש אנוש זבוב קטן / יהי מחנק גרוניך.

מרחיק עצמו משכן רע, אז צור ישעו מיד יחז,
לא ייירא מלשון הרע, מספר בתיו תמצאם ח ז.

שער בקור האוהבים והחולים והכבדים בביקור

איש מניח בקור אוהב דבק אליו וחומס נפשו,
אך איש בקר אדם כבד ימצא קלון שיבאישו.
בקר לעתים רחוקות / תוסיף בלבות אהבות,
אך אם לעתים קרובות, / תוסיף שנאות ואיבות.
מיל תטרחה עת תבקר / אנשי חלאים ואונים,
וטרח שנים להכניס / שלום ולשבית מדנים.
חדל מבקרה כל / עת חברים,
והוקר רגלך / ממשכניהם,
ראה מטר / בהעצר וגשם,
בני אדם בעוד / יכלון עליהם.
כבד לבקר בא / פני חולה,
ויאריך עמו / את ישיבתו,
ויענה לו, אם לך / עסק, מהר
להשלימו / ולעשותו,
אך אם אני חייב לך / מחוב, אמור
כמה אני חייב, / (שאל) וקח אותו.
קחה מוסר לך ייטיב וינעם, ואיש כבד חדל מבקרהו,
למען תהיה עליו למשא בבקורך מאד ממחלהו.
אמרו לחולה מה חולייך, ענם זדון נפשי וחטאתי,
ויאמרו לו, תאות לבך מה היא, השיבם רק היא סליחתי.
אמרו הנלך נקראה רופא, ויענם הוא החלה אותי,
השיבוהו נאכילך, ענם כל מזון הוא מחלתי.
דחה כד בחברתך, / במיעוט האזנתך.
אכילה עם אהוביך / כנופת צוף ומרקחת,
אכילה עם משנאיך / כספחת וקדחת.

בעת תראה בסוד / יושבים שנים מבני אדם,
רחק מהם, ואל תבחר / להכנס בתוך סודם.
המאריך אומרו ושיחתו, / קציים בני אדם בחברותו.
מלך היה שונא כבד, ויצו לכתוב על טבעתו,
הכבדת קום, ויהי לו הטבעת עד לכתו.
הלא כתוב בספר הרפואות באגרת שמינית גם תשיעית,
אשר מושב אנוש כבד בחברה, ישיבתו כקדחת רביעית.
אנוש כבד יבקרך / בפעם ובאחרת,
ולו לשון ברוב דבר / ושונה ומדברת.
תשו אזנך כחרשת / ועינך שים כעורת,
ורגליך כגדמת, / ופיך שים כסוררת.
בקר אוהב גם איש חולה, וחדל לך מלבקר הכבד,
אם תתבונן בחרוזיהם, תמצאם מניין ה כ ב ד.

שער אחרון מהספר והוא חבור המוסרים

אל תהיה בוכה / פני שוחק ושר,
כי לך יהיה לועג / וגם יבזך.
ולאיש בלי יגון / יגונך אל תגל,
כי לא לך מביט / ולא יחזך.
עצה שאל מכל / זקן וכל נער,
יש עת אשר תמצא / עצה בלב נער.
מקום גרו אבותיך היה גר, ושימה את מלונך בנינו,
ותן מקום עלי יושביו לעולם, וכן נמצא כבוד העוף בקנו.
לעד לאשה אל תהי גולה סוד פן תביאך לבזיון,
את נפשך שמרה, וסם המות אל תהי שותה לנסיון.
אשר יפקיד נכסים / על ידי נער וגם אשה,
בראשיתו תהי בושה, ואחריתו לבקשה.
ומוכיח לאיש אינו מקבל והדובר על לבות סתומים,
כמו אדם ישורר שיר למתים, ומתפלל וצועק לצלמים.
לאיש משכיל מעט הוכח / ויועיל, ויבין בדברים עד כלותם,
ויקבעם למשפט לא / רחקה, ויבין את קצתם מקצתם.

האיש אשר ירבה שחוק פיהו שוטה, ואין רפאות לסכלתו,
העת אשר שניו יגלה, את הודו יהי ממעיט ופסדתו.
הארך המחשבתך ואז יהיו כל מפעלותיך במכלולים,
כי מעדני גן בהתאחר יהיו מתוקים גם מבושלים.
איש בין לנצח ברשע אל תשו כח ואמץ בו והעז מצח,
כי המנצח ברשתו יפול, גם המנוצח הוא אמת נוצח.
אנוש סכל יקדם עת ידבר לשונו את פני שכלו לסכלו,
ואיש משכיל בהתאחר לעולם לשונו אחרי דעו ושכלו.
שחוק לכסיל עשות זימה ועל כן תבונתו תהי אחר לשונו,
והמשכיל יאחר את דבריו, ולא יחל בדבר עד יבינו.
אשר יבטיחך יום יום במתן, בתוחלת מדכא לב ומחלה,
כענן מבלי גשם ומטר יכסה עין אדמה באפילה.
בגרות אם תהי נפשך וריקם תפחד, שוב קחה מוסר ותערים,
והמעיטה לך אכול ושתה, מעט בשר הלא די לכשרים,
ואל תרבה נשים, וכל עת שמור פן תתנה חילך לזרים,
וכל דבר תאוה נפשך בו, אמר עליו מאד דמיו יקרים,
הלא טוב לעזוב עושר לאויבים לרוב הון משאל מן העשירים.
עת הצלחת איש תשוב לו אבן חוצות שן ובדולח,
ובעת תשלח על מצליח תוך ידו עץ יבש שב לח,
האמן גם על נטע נטע, אם בן יומו פארות ישלח.
אם תשמע מוסר תזריח, תנוח נפש חן חן לה,
בצרור החיים מושבה, מניין בנין בתיו תמצאם ל ה.
סליק כולו בע"ה.
ברוך נותן ליעף כח ול"א ע"י.